

Fritid - idrott - hälsa

Framväxt, etablering & utveckling

av

Björn Ericson

Bildförteckning Sid nr:
20, Torsångs Hembygdsförenings bildarkiv
24, Torsten Olsson
25, Dalarnas Folkrorelsearkiv
32, 39, 41, 57, 84, 105, Borlänge kommuns arkiv
61, Älvdalens IF
94, Stockholm Globe Arena
97, Dalarnas Handikappidrottsförbund
Övriga bilder: Björn Ericson

Ombrytning: Björnen & Tant Orange

Beställningsadress: **Förlags AB Björnen**
Peter Kruses väg 31
781 94 Borlänge
Telefon/fax 0243-605 00
Hemsida/webbutik: **www.bjornen.se**, e-post: **be@bjornen.se**

© Björn Ericson & Förlags AB Björnen 2011

Detta verk är skyddat av upphovsrättslagen. Kopiering är förbjuden utöver vad som anges i gällande kopieringsavtal.

Upplaga 1:1
ISBN 978-91-88528-73-5
Madonas poligrafists, Lettland 2011

Innehållsförteckning

Förord	6
Kapitel 1 VAD BETYDER FRITIDEN?	7
Begreppet fritid?	7
Fritidens betydelse	9
Ett mer familje- och individorienterat synsätt	9
Ett samhälls- och konfliktorienterat synsätt	10
Andra infallsvinklar	10
Villkor för fritiden	11
<i>Bearbeta avsnittet</i>	15
Kapitel 2 DEN FRIA TIDEN ORGANISERAS (1800-1920)	17
Gamla seder går igen	17
Seder och bruk	18
Några tidiga fritidsmiljöer	20
Förskolans framväxt	21
Filantropins välvilja	22
De första ”simskolorna”	22
Idrottsanläggningarna	23
Idrottens rörelser	24
Folkets anläggningar	24
<i>Bearbeta avsnittet</i>	28
Kapitel 3 KOMMUNERNA TRÄDER FRAM (1920-1945)	31
Samhället förändras	31
På hemmafronten	32
Folkhemstankar	33
De första ungdomsgårdarna	33
Ungdomseländet	35
Samhällets moteld	36
Vallar och parker	36
Norrköpings idrottspark	38
Bruksvallar	38
Renlighet och spänst	39
Ny organisation	40
Ung profession med gamla rötter	40
Snedsteg i folkhälsoarbetet	43
<i>Bearbeta avsnittet</i>	46
Kapitel 4 NYA AMBITIONER – NYA MÖJLIGHETER (1945-)	47
Efterkrigstiden	47
Nya sociala idéer	49
En minnesbild	49
Stora barnkullar	49

Nya krav	50
Gemensamma sektorns framväxt	51
Kommunernas verksamheter	52
Den kommunala fritidssektorn	53
Föreningsstöd	55
Fritidssektorns personal	56
Föreningslivets breddas	57
Välfärdsepoken	58
Utvecklingen 1992-2000	58
Vilka är medlemmarna?	61
Föreningsungdomen	62
Föreningslivets huvudfunktioner	63
<i>Bearbeta avsnittet</i>	67
Kapitel 5 VERKSAMHETEN I CENTRUM	69
Fritidssektorns expansion	69
Vad kostar fritidsverksamheten?	71
Fritidsanläggningar	71
Vem driver anläggningarna?	73
Egen verksamhet	75
Föreningsstödet	77
Gemensam administration	78
Organisationsformer	79
Några varianter	79
Nya organisationstankar	80
<i>Bearbeta kapitlet</i>	81
Kapitel 6 IDROTT FÖR ALLA	83
Idrottsrörelsen – en återblick	83
Medlemsutveckling	83
Skolidrottens expansion	84
Olika idrottsgrenar. Utbredning – tendenser	85
Idrotten idag	86
Idrottens föreningsliv	87
Riksidrottsförbundets uppdrag	88
RF:s roll	89
Specialidrottsförbunden	90
Distrikten sprider idrotten	91
Den vanliga idrottsföreningen	93
En proffsigare variant	93
Multiarenorna	94
Idrotten är internationell	95
Den olympiska rörelsen	96
Handikappidrotten växer	96
Det svenska idrottsundret	97
Medaljens baksida	99
<i>Bearbeta avsnittet</i>	101

Kapitel 7 HÄLSA FÖR FOLKET	103
Folkhälsobegreppet	103
Sjukdomsmönstrens förändring	105
Hälsans bestämningsfaktorer	107
Problematiska levnadsvanor	109
Socialstyrelsen & Folkhälsoinstitutet	111
Landstingens roll	113
Kommunalt folkhälsoarbete	114
Uppföljning - ”välfärdsbokslut”	116
<i>Bearbeta kapitlet</i>	117
Kapitel 8 NÖJEN & KULTUR	119
Vad gör vi med tiden?	119
Privat fritidskonsumtion	121
Medierna fyller ut fritiden	122
Mediekonsumtionen	124
Social uppdelning	125
Ålder betyder	127
Sociala skillnader	128
Nätets segertåg	129
Storkonsumenterna	130
Musik överallt	131
Röda stugor och vajande palmer	131
Fritidshuset	133
Turistnäringen	135
Statliga insatser	137
<i>Bearbeta kapitlet</i>	141
Kapitel 9 FRITIDSVANOR	143
Preferens-begreppet	144
Barriärer	145
Kön och ålder	146
Utövändet	147
Samhällsförhållanden	149
Kulturmiljön	150
<i>Bearbeta avsnittet</i>	153
Kapitel 10 SAMHÄLLET'S MÅL	155
Centrala mål med fritid, idrott & kultur	155
Idrottens roll	157
Kulturpolitiken	157
Civilsamhället	159
Lokala fritids- och kulturprogram	161
Landstingens ansvar	163
Folkhälsans värdegrund	165
<i>Bearbeta kapitlet</i>	167
<i>Ordförklaringar</i>	169
<i>Litteratur</i>	172
<i>Riksidrottsförbundets medlemmar (specialidrottsförbunden)</i>	174

Förord

Fritiden har blivit en allt viktigare del av det moderna samhället. Många förväntningar är kopplade till det vi kan göra och uppleva på vår fria tid. Bygga upp oss, ge den avkoppling vi så väl behöver, ge utrymme för att förnya hemmet, ge tid till barnen, ta del av det kulturen bjuder på osv. Fritiden ger också möjligheter för entreprenörer att skapa nya företag, som en del av upplevelse- och turistindustrin, som blomstrar i välfärdssamhället. Det är också på vår fritid, som mycket av hälsoarbetet äger rum.

Det har därför känts angeläget och varit roligt att ge sig i kast med att försöka skapa en bok, som ger en helhetsbild över dessa viktiga sektorer i vårt samhälle. Inspirationen kom, när jag läste läroplanen för den nya gymnasieskolans kurs i fritids- och idrottskunskap för Barn- och fritidsprogrammet. Men jag tänkte också på alla mina tidigare elever på vår fritidsledarutbildning och verksamma inom fritids- och kultursektorn.

Materialet ska ge en bild av läget både för fritiden, kulturen, idrotten och för folkhälsoarbetet. Det kanske kan ge nya uppslag för samverkan mellan de olika sektorerna, som idag ofta är uppdelade på olika förvaltningar?

Jag har haft hjälp av Bertil Eek på SISU Dalarna och Catharina Jonsson på Dalarnas Idrottsförbund, som granskat avsnittet om idrotten. Inger Skoglund-Hassis, folkhälsoplanerare i Mora och Orsa kommuner har gett synpunkter på kapitlet om folkhälsoarbetet. Min yngsta dotter Moa har varit behjälplig med att läsa korrekturet noggrant.

Jag hoppas att boken ska vara användbar för många för att skaffa sig en aktuell kunskap om hur fritiden kan se ut för människorna i vårt land. Det är en rik flora av möjligheter vi kan ta del av när vi motionerar, tar del av kulturen, bidrar med ideella insatser, lever hälsovänligt och tar för oss av alla de möjligheter välfärdslandet kan bjuda på. Men det finns alltid utrymme för att förbättra verksamheterna med tanke på utsatta gruppers behov, än har vi en bit kvar till det jämlika samhället.

Torsång, Borlänge sommaren 2011

Björn Ericson